

Srđan Vukadinović
Filozofski fakultet
Nikšić

KONSTITUISANJE TRANZICIJSKE DRŽAVE – NEOPHODNOST IZGRADNJE INSTITUCIJA

CONSTITUTION STATE OF TRANSITION – NECESSARY CONSTRUCTION OF INSTITUTIONS

ABSTRACT Transition as large change society to suppose transformation complete social structure what is to mean state as society instituion. The change of transition change to state it is transformation and ekonomik, and political, and justice and every second substructure. That is that all change the state transformation from interior structuire. In programs sense the state transformation so what is democratization to habituate market condition to work and to fit into in system in whiels to exist some nonstate instituion which to protect certian laws. Just all the change of transition first to reflect in state of the location to be meeting of state and transition. Between transition and state to be certian contradiction first of all in economical substructure what is to demonstrate in essense to not essense indentie the object. There is not to lead down around on second.

Key words: state, transition, transformation, social structure, social substructure.

APSTRAKT Svaka makrodruštvena promjena u svojim provedbenim zahtjevima, nužno podrazumijeva preobražaj osnovnog strukturno sadržinskog segmenta. Tranzicija kao velika društvena promjena pretpostavlja preobražaj kompletne društvene strukture, što obuhvata i državu kao instituciju društva. Tranzicijske promjene mijenjaju i državu budući da se preobražava i ekonomska, i politička, i pravna, i svaka druga podstruktura. To znači da sve te promjene transformišu državu iz unutrašnjosti strukture. Država se u programskom smislu preobražava tako što se demokratizuje, privikava tržišnim uslovima privređivanja i uklapa u sistem u kome postoje i neke nedržavne institucije koje štite određena prava. Upravo, sve tranzicijske promjene se prvo odražavaju na državu zbog čega postoji mjesto susreta države i tranzicije. Između tranzicije i države postoje određene protivrječnosti, prije svega u ekonomskoj podstrukturi, što pokazuje da u suštini to nisu stvari istoga svojstva. Ne mogu se svesti jedno na drugo.

Preobražaj društvene strukture personifikovan u tranziciji, mora biti protivteža državi. Faktički treba to da bude jedna društvena promjena koja predstavlja društvenu snagu ili sliku ili instrument koji će satjerati državu samo u onaj njen domet koji je neophodan sa stanovišta jedne moderne savremene zajednice koja se ne može odreći toga instrumenta iz mnogo razloga.

Ključne riječi: država, tranzicija, preobražaj, društvena struktura, podstrukture društva.

1. Paradigma tranzicije

U lutanjima oko tranzicijskih rješenja, posebno u zemljama ex-jugoslovenskog društva nameće se kao par exselans gorući problem određenje paradigme ovog velikog društvenog fenomena. Paradigma lošeg nasleđa je bila veoma česta i popularna odrednica u početnim fazama disolucije bivšeg jugoslovenskog društva. Svoje ukorijenjenje nalazila je u istorijskim i kulturnim razlozima.

U raznim izvještajima o stanju tranzicijskih tokova, naročito u bivšim jugoslovenskim republikama, kao glavne prepreke za efikasnu demokratiju, a samim time i za uspješnu tranziciju, navode se nasleđa rata, komunizma i proizvodnja viška istorije.

Pomenuta paradigma nasleđa nastavljala se na daljne probleme koji su bili primarno etno-politički, a nasilni nacionalizam je viđen kao najistaknutija prijetnja demokratskim i tranzicijskim procesima. Političari i političke partije koji su bili nosioci takvog paradigmatškog manifestovanja tretirani su po svom političkom i društvenom angažmanu, na osnovu njihovog nacionalističkog ili antinacionalističkog djelanja.

Mnogi autori, od kojih posebno treba pomenuti Thomasa Carothersa, u razmatranju problema tranzicije izdvajaju pet bitnih pretpostavki koje konstituišu tranzicijsku i preobražajnu paradigmu. Pretpostavke na kojima se konstituiše paradigma, prije svega, demokratske, a ne konfliktne tranzicije, jesu:

- a) udaljavanje od vladavine diktature prva je karika u lancu koja se može tretirati stanjem da zemlja u tranziciji ide ka demokratiji;
- b) demokratizacija društva, odnosno države nastoji da se pokaže kroz tri manifestne faze koje idu od otvaranja preko prelaza do konsolidacije;
- c) nastojanje i vjerovanje u mogućnost sprovođenja demokratskih izbora koji će na identičan način odslikati političko stanje i volju građana u institucijama države;
- d) uvjerenje da u krajnjem slučaju strukturni činioci razvoja društva i države koji su oličeni u ekonomskom nivou razvoja, političkoj istoriji i institucionalnom okruženju nisu toliko važni, i
- e) saznanje i praktično iskustvo po kome je funkcionalno stanje uvijek ondje gdje izgradnja države i uspostavljanje demokratije uslovljavaju jedna drugu, odnosno prisiljavaju na demokratske, razumne i racionalne ustupke na osnovu kojih funkcionišu i društvo i država kao skladna cjelina.

Iz nekoliko alinejnih naznaka da se zaključiti da paradigmatški karakter tranzicije definišu demokratija i nastojanje ka uspostavljanju reda i sklada funkcija. Za sve demokratske tranzicije pretpostavlja se da prate jednu istu razvojnu proceduru i sadržajnost. Demokratska paradigma tranzicije ne zavisi toliko od odnosa između političkih lidera i partija koliko od nivoa sopstvene institucionalizacije. U svom radikalnom obliku paradigma tranzicije može biti vizuelizovana kao globalna demokratska i promotivna pojava u kojoj sve nove demokratije ispunjavaju društvene obrasce. Na osnovu ispunjenih zahtjeva i obrazaca sve demokratske tranzicije očekuju da budu ocijenjene o tome koliko su slobodni i fer njihovi izbori, koliko im je nezavisno sudstvo, koliko su slobodni mediji, koliko se poštuju ljudska prava, a posebno manjinska, i dr.

Paradigma tranzicije, s jedne strane, stvara razumljiv okvir za upoređivanje dostignuća različitih zemalja koje su izabrale put društvenog tranzicijskog preobražaja, a s druge strane (ne)ostvareni rezultati i (ne)demokratska rangiranja su osnov za procjenu dostignutog stepena demokratske društva. Mjesto susreta povoljnih paradigmatških primjera tranzicije jeste mjesto na kome se

susrijeću snovi djelanja teoretičara o sirovim podacima i regresivnim analizama, i snovi i djelanja birokrata o rezultatima o kojima se može govoriti kao prihvatljivim. To je zapravo paradigma tranzicije.

Međutim, pretpostavka da je funkcionisanje države dato a priori i da izgradnja države i izgradnja demokratije reformišu jedna drugu nema svoju opstojnost u uslovima egzistiranja u Jugoistočnoj Evropi. Primjeri su pokazali u zemljama ex-Jugoslavije da kada društvo bira između demokratizacije i sopstvenog urušavanja, ovo drugo dođe kao prvo rješenje i rezultat. Nepovoljnost u konstituisanju paradigme tranzicije jeste i u tome što je ona oblikovana strahom sloma demokratskih režima koji se može definisati kao «iznenadna smrt demokratije» i oživljavanje totalitarizma u tranzicijskim državama na jedan drugi način, koji samo ima demokratsku oblandu.

2. Krhke demokratije u tranzicijskim državama

Shvatanje demokratije kao tranzicijske paradigme značajno je iz najmanje tri razloga. Prvi razlog je taj što se pruža prilika da se u istorijskoj tradiciji napravi analiza na konkretnom primjeru odnosa (ne)demokratičnosti u tradicionalnom društvu i modernom. Kao drugi važan razlog shvatanja demokratije kao paradigme tranzicije, može se navesti nastojanje ka hodu od centralno planskog modela u ekonomiji do modela tržišnog privređivanja. I treći razlog je fokusiran u sferi političke podstrukture društva i tiče se pokreta od totalitarnog komunističkog režima ka demokratskom sistemu. Najveći izazovi demokratizaciji tranzicijskih država upravo leže u sukobu tradicijskog i modernizacijskog, pri čemu se ovo tradicijsko javlja kao ozbiljna zapriječenost demokratskih tokova. Ponavljanje tradicijskih normi i njihovo reflektovanje u tranzicijskim dešavanjima ne može objasniti preobražajnu budućnost ni države ni društva.

Stanje krhkosti demokratije prouzrokovano je i sprovođenjem izbora u tranzicijskim društvima, iako su oni mjera demokratičnosti. Ali u slučajevima tranzicijskih država izbori prouzrokuju promjene ne samo u institucijama vlasti (parlamentu, vladi) nego i drugim institucijama koje treba više da su stručnog karaktera nego političkog. Sve to podriva legitimitet i efikasnost tih institucija. Institucije se u tranzicijskim državama ne grade oko širokog političkog konsenzusa koji bi ih upotpunio u pogledu stabilnosti konstituisanja, već oko uskog političko stranačkog interesa.

Identifikacija države sa političkom partijom na vlasti preovlađujući je fenomen na političkoj i društvenoj pozornici tranzicijskih zemalja. Izgleda da se zadržava sistem iz jednopartijskog režima kada se spoj identičnosti između države i partije ne može prevazići. Sa kolapsom vladajuće partije dolazi i do kolapsa i urušavanja državnih institucija. Poslije svakog političkog uspona ili pada određene političkopartijske grupacije, na prvi pogled, izgleda da se država (ne) rekonstruiše. Međutim, tu je prije riječ o simuliranim, nego o stvarnim rekonstrukcijama. Zbog toga je stalna simulirana rekonstrukcija države glavni faktor državne slabosti i nestabilnosti.

Pored političkog (ne)konsenzusa oko ključnih pitanja i simulirane rekonstrukcije državnih institucija, bitan razlog krhke demokratije je i disfunkcionalna ekonomija u većini tranzicijskih država koja je naslijeđena iz predtranzicijskog razdoblja. Nezaposlenost je velika, a siva ekonomija ogromna. Crno tržište je postalo glavni izvor prihoda za značajan dio populacije. Privatizacija, aukcija i poslovi u javnoj administraciji obezbjeđuju velike prihode onima koji kontrolišu državne institucije u tranzicijskom periodu. To je jedan od značajnih razloga zbog kojeg političke partije koje su u posttranzicijskom periodu bile na vlasti namjeravaju da državu prikažu kao svoje vlasništvo i da ga, kada siđu sa vlasti, predaju svojim naslednicima koji su u većini slučajeva iznjedreni iz neke od tih prvih političkih partija u tranziciji, obično sa nacional(ističk)nim predznakom. Može se reći da je ekonomska podstruktura društva segmentirana na takav način suzila borbu za vlast i polarizovala političku scenu u kojoj izbor može biti samo sve ili ništa.

Borba političkih partija za kontrolu nad državom, koja ima obilježja surovosti, jer je zapravo to borba u kojoj treba uništiti svoga protivnika, kao i borba za kontrolu nad državnim institucijama u kombinaciji sa načinom na koji državne institucije postaju podređene od strane političkih partija, povećavaju krhkost demokratije i pothranjuju opštu narodnu apatičnost u državi i društvu. Apatija koja se manifestno prikazuje i demonstrira brojem onih koji glasaju, povećava se kao rezultat opšteg nezadovoljstva naroda političkom elitom. U situaciji duge političke i ekonomske krize veliki broj građana u tranzicijskim državama ne vidi bilo kakvo rješenje u političkim grupacijama koje su bile ili su trenutno na vlasti.

3. Podijeljenost društva kao faktor koji pogoršava stabilnost državne strukture

Raspolučenost društvene i državne zajednice po različitim segmentima dolazi, naročito, do izražaja u vremenu društvenih kriza i lomova. Preobražaj društvene strukture je jedna od velikih promjena koja uzrokuje društvene nestabilnosti u kratkom ili dužem trajanju. Restrukturiranje društvenog i državnog organizma, oličeno u procesu tranzicije, jeste promjena koja u većini ex-jugoslovenskih tranzicijskih država traje veoma dugo. Mnogo duže traje i od svih evropskih ili čak i nekih južnoameričkih prostornih realiteta, gdje je taj proces efikasno sproveden i završen u mnogo kraćem roku. Dužina trajanja tranzicionih kretanja produbljuje razlike unutar bića društvene i državne zajednice i po regionalnim, ekonomskim, socijalnim, političkim i kulturološkim momentima. Problemi tipa raspolučenosti državne zajednice zauzimaju sve više prostora u istraživanjima društvenih fenomena iz razloga što povećanje nivoa razlika između regiona unutar države predstavlja snažnu kočnicu bržeg i integralnog razvoja i društvene, a i državne, zajednice kao cjeline.

Tranzicioni period nije samo još više produbio razlike između pojedinih država koje su krenule putem ovog društvenog preobražaja bilo da je riječ o

ekonomskom ili socijalnom smislu, već je otvorio i nove raspolučenosti, koje nisu bile prisutne u značajnijoj mjeri u predtranzicionom razdoblju. Tako da se može govoriti o podjelama i unutar same države ili državnih zajednica i u regionalnom i drugom geografsko razvojnom dijelu. Zatim, prisutna je unutar tranzicijskih država i podijeljenost po partijsko-političkoj pripadnosti, nacionalnim, etničkim, religijskim i jezičkim osobenostima. Takve podijeljenosti unutar tranzicijskih država još više produbljuju ekonomski i socijalni jaz i zaostatak i konkretnog regiona, a i države. U nemogućnosti da rješavaju goruće ekonomske i životne probleme, pripadnici vladajuće elite ili vladajućih elita vješto fingiraju isticanje i potenciranje različitosti na društvenoj pozornici, pri čemu ih u zavisnosti od težine i ozbiljnosti kvalitativno životnih razloga povremeno zaoštravaju do usijanja. Pri tome, nosioci preemotivnih izliva duštvene i državne podijeljenosti nisu svjesni pogubnosti koju po društveni razvoj nose segmenti prenaplašene diobe.

Čest je slučaj da u tranzicijskim državama, naročito oni na ex-jugoslovenskom prostoru, konstituišući podijeljenu zajednicu, nosioci takvih gibanja žive životom prošlosti, zasnovanim na mitu, zabludama i srednjovjekovnim kompleksima. Države koje su krenule tranzicijskim hodom mogu i moraju živjeti kao jedinstvene državne i društvene zajednice, budući da se u vremenu modernizma ne vidi nikakav smisao egzistiranja na kategorijama prošlosti. Takva državna zajednica koja egzistira u raspolučenim koordinatama ne može očekivati da će postati sastavni dio zajednice evropskih zemalja, ako je potresaju međunacionalna, međukonfesionalna i svaka druga podijeljenost koja odiše agresivnošću i opasnošću po širi društveni poredak i poredak Evropske unije. Prevazilaženje podijeljenosti državne zajednice zahtijeva ogromnu velikodušnost i razumijevanje svih građana, nezavisno od volje političkih grupacija. Pojedinci moraju izliječiti stare rezone koji su prisutni u njihovim glavama i shvatiti kako nema smisla živjeti u prošlosti. Države u tranziciji treba da žive i mogu živjeti kao jedinstvene državne zajednice ponosne na svoje različite kulturne tradicije, prihvatajući i priznajući raspolučenost nastalu u poslednjoj deceniji drugog i prvog trećeg milenijuma kao nešto što se dogodilo u tranzicijskim lutanjima.

4. Pojave u državama u tranziciji koje usložnjavaju tokove uspješnosti društvenog preobražaja

Uspostavljanje demokratskog karaktera državne strukture, vladavine prava i tržišne privrede u tranzicijskim zemljama otežavaju i usložnjavaju pojave koje su povezane sa kriminalom i koje su u suprotnosti sa temeljnim društvenim i civilizacijskim principima. Takva pojavnost koja je uzela najviše maha jeste ona koja se odnosi na korupciju. Virus korupcije je u tranzicijskim zemljama naveliko zahvatio sistemski sektor, tako da ova pojava ima sistem(at)ski karakter.

U uslovima naglog napuštanja prethodnog društvenog sistema, prije nego su izgrađene i prihvaćene institucije novog društvenog sistema, nastaje vakuum u kome, s jedne strane, vlada zbrka moralnih vrijednosti, a s druge se uspo-

stavlja «mješavina politike i zločina», u kome korupcija postaje «mirnodopski zločin» (Mappes-Niediek, 2003: 67), a političari nova klasa finansijskih akumulatora. Moral i politika su u krajnjoj dihotomiji, a tkivo države i društvenih institucija značajno okrnjeni, na čemu se i zasniva teza o urušenim društvima.

Neuspjeh u sprovođenju tranzicije u jednom broju postkomunističkih zemalja, na čijoj neizgrađenoj osnovi se i otvara prostor za sistemsku (državnu) korupciju, kritičari pripisuju «nametnutoj» i «jednostranoj i brzom primjeni ekonomskog liberalizma». Forsiranjem stabilizacije i kratkoročnih razvojnih efekata, te gotovo isključivo forsiranom kvantitativnom stranom brze vlasničke transformacije, nastanak i razvoj kapitalizma u ovim zemljama i nije mogao a da ne bude «brz..., nezreo... i problematičan» (IDS Bulletin, 1998: 10). To je rezultat primjene neoliberalnog modela održivog rasta, kakav je Vašingtonskim konsenzusom instaliran u ekonomske politike postkomunističkih, odnosno posttranzicijskih zemalja (Hodžić, 2004: 469).

Tržišna ekonomija, međutim, zahtijeva adekvatne institucionalne strukture, «adaptivnu efikasnost» ekonomskih subjekata i privatnu svojinu u konkurentnom miljeu, pa tranzicija može biti provedena jedino postupno (Mekkinon, North), budući da su to složeni i dugi procesi zasnovani na potpuno novoj organizaciji, novim zakonima, promjeni ponašanja raznih ekonomskih subjekata». To daje za pravo Stiglitzovim analizama po kojima neoliberalni model zapostavlja upute neoklasične teorije, prema kojoj su za funkcionisanje tržišne privrede (u smislu Pareto efikanosti) jednako neophodni konkurencija i privatno vlasništvo. Shockterapijski model privatizacije lako je izvodljiv, ali takva privatizacija ne doprinosi stvaranju tržišne privrede. Privatizacija se mora sprovoditi na legalan način, jer «ako se privatizacija provodi na manje-više nelegitimne načine i u okruženju koje ne raspolaže neophodnom institucionalnom infrastrukturom, to može da dovede u pitanje dugoročne izgleda za izgradnju tržišne privrede. Što je još gore, tako stvoreni interesi privatnog vlasništva doprinose slabljenju države i podrivanju društvenog poretka kroz korupciju i zapetljavanje u regulativu» (Stiglitz, 1999: 135).

Urušavanje postsocijalističke države bazirano je na pretpostavkama o komunističkim institucijama kao «zločestim» i «nepravljivo korumpiranim» u procesu tranzicije, zbog čega ih je neophodno brzo zamijeniti sa tržišnim institucijama koje će same po sebi doći sa privatizovanom svojinom. Naime, iskustva drugih postkomunističkih zemalja pokazuju da početna uloga države u procesu prelaza na tržišnu privredu mora biti naglašena. Ovo pravilo je potvrđeno bez obzira na to o kojem se konceptu ekonomske uloge države radi. I neoliberalni i aktivistički (državno-intervencionistički) koncept strategije tranzicije zahtijevaju «jaku (demokratsku) državu». «Jaka država» je neophodna zarad nesmetanog funkcionisanja tržišnog mehanizma i njegovih osnovnih institucija, a prije svega radi zaštite svojine i ugovora.

Velikom zabludom su se pokazala očekivanja da će tržišne ustanove nastati same od sebe sa definisanim vlasničkim pravima. Liberalni reformatori su bili uvjereni da će institucije slijediti privatno vlasništvo, te da će prema

Coaseovoj teoriji brzo doći do preraspodjele svojine, u kojoj će ona pripasti efikasnim preduzetnicima. Za kritičare neoklasičnih recepata (North, Stiglitz, Kolodko) vrijedi obrnut proces: privatno vlasništvo slijedi institucijama, odnosno za stvaranje tržišta u tranzicijskim zemljama institucionalno uređenje je najvažniji faktor prema stalnom ekonomskom rastu. Neoklasični ekonomisti, tumače ovi kritičari, naprosto ne razumiju institucionalne zahtjeve validne za stvaranje tržišta, budući da ih «jednostavno uzimaju za gotovu činjenicu».

Već nakon deset godina tranzicije pokazalo se da su kritičari u pravu: Coaseovi argumenti nisu validni zbog toga što, s jedne strane, nije postojalo stvarno primarno i sekundarno tržište – «tako da se imovina više pljačkala nego što se ponovo prodavala», a s druge strane, što održivost nije određena time da samo prava vlasništva budu jasno definisana, već i na koji način su ona definisana.

Početak i sprovođenje procesa tranzicije u većini novostvorenih država ex-jugoslovenskog društva (Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Hrvatska, Makedonija, Srbija) odlikuje se najdubljom tranzicionom krizom u Jugoistočnoj Evropi. Tranzicioni procesi u ovim državama praćeni su snažnom socijalnom diferencijacijom i naglim siromašenjem većeg dijela stanovništva. Uz to, neke od ovih država, kao Bosna i Hercegovina, a Hrvatska u manjem dijelu, doživjele su i fizičku, i biološku, i supstancijalnu dekonstrukciju izazvanu ratnim razaranjima. Prisutan pratilac društvenih gibanja socijalnog diferenciranja, pauperizacije i dekonstrukcije jeste i enormno bogaćenje manjeg broja pojedinaca. Sticanje «bogatstva preko noći» najčešće je povezano sa korupcijom kao pratećom negativnom pojavom tranzicije. Ali, na korupciju, treba naglasiti, nije imuno nijedno društvo, pa čak ni ona koja su davno i veoma uspješno izvela tranziciju, samo s tom razlikom što se u tranzicijskim društvima korupcija razvija tolikom brzinom i intenzitetom da ozbiljno nagriza i napada društveno tkivo kao kakav kancerogeni supstrat, dok je ta pojava u razvijenim društvima i državama stavljena pod kontrolu institucija. Pojava i razmjere korupcije prijete da postanu jedan od najozbiljnijih problema sa kojima se društva i države Jugoistočne Evrope suočavaju.

Proces tranzicije čini onaj locus standi korupcije, čiji se izvori u državi, prema sistematizovanom pristupu (Z. Golubović, S. Kukić, S. Vukadinović, N. Medojević, D. Đeković), strukturiraju na:

- institucionalnu neizgrađenost koja podstiče pometnju u pogledu moralnih vrijednosti i ponašanja, u kojima korupcija postaje uobičajeni «način života»;
- siromaštvo u društvu koje pogoduje diskreditovanju profesionalne etike i podstiče nelegalno sticanje materijalne koristi radi poboljšanja materijalnog položaja učesnika u korupcionom odnosu;
- ekspresnu privatizaciju putem pranja novca, kršenja zakonske procedure u procesu privatizacije, korumpiranosti javnih službenika uključenih u sam čin privatizacije;
- rasprostranjenu toleranciju na korupciju među građanima u smislu slogana «svaka je vlada korumpirana» i uobičajenim «zahvalnostima» pojedincima u specifičnim djelatnostima (ljekarima, profesorima, šalterskim službenicima i sl.):

- pojavu nove klase tajkuna regrutovanih iz redova pripadnika bivšeg režima i ratnih profitera;
- ratno razaranje društva, koje omogućava pljačku i ratno profiterstvo, te konsolidaciju organizovanog kriminala (redovna pojava dovođenja kriminalaca u državne službe).

Zapaža se da su brzi raspad totalitarnih režima prema učešću države u privredi stvorili pravni i institucionalni vakuum, duže nego što se to očekivalo, pa je korupcija prirodna posljedica kombinacije načina na koji se provodi tranzicija uopšte, što je više puta argumentovana teza Jozefa Stiglitz (1998, 1999, 2002).

U institucionalno nesređenim državama, a većina tranzicijskih su upravo takve, korupcija se najviše vezuje za malverzacije i propuste u procesu privatizacije. Zloupotrebe tokom privatizacije (u literaturi označene kao privatizacija nomenklature ili tunelisanje) podsjećaju na najgore oblike prvobitne akumulacije kapitala. Štoviše, isprepletanost novih političkih elita i skorojevičke finansijske mafije u tranzicijskim državama više je nego vidljiva. Gotovo da nema tranzicijske države u čijoj privatizaciji ekonomske podstrukture nije bilo pojava korupcije i raznih oblika malverzacija uopšte. Proces privatizacije redovno je praćen većim ili manjim aferama na osnovu čega se često izvlači zaključak kako je posrijedi pljačka državne, odnosno društvene imovine u korist jednog uskog broja ljudi koji su bilo sumnjivim finansijskim transakcijama, bilo novom političkom podobnošću došli u posjed znatnog dijela dojučerašnje državne, odnosno društvene imovine.

5. Umjesto zaključka

Država u društvima u tranziciji je država sa slabim institucijama. Stepenn legitinosti koji jedna država posjeduje jeste jedna od glavnih komponenti koje se uzimaju u obzir prilikom razmatranja o tome da li je jedna država jaka ili slaba. Država posjeduje monopol nad korišćenjem sile. Za demokratsku državu sposobnost da koristi sredstva prinude sekundarna je i zavisi od stepena legitinosti koje uživa. Što je veća legitinost države, jača je i snažnija i država. Kod takve države postoji manja potreba oslanjanja na sredstva prinude. Efikasnost državnih institucija je dobra ako se država smatra jakom. Efikasna je ona država čije su institucije sposobne ispuniti državne funkcije kao što su kreiranje politike i njena upotreba.

Država u većini tranzicijskih društava, naročito onih na ex-jugoslovenskom prostoru, ne posjeduje ni jedan od navedenih prerogativa snažne države. Očito je da je riječ o tranzicijskim državama koje su slabe i koje ne funkcionišu.

Izgradnja tranzicijskih država kao snažnih podrazumijeva izgradnju demokratskih kapaciteta, koji će omogućiti funkcionisanje državnih institucija. To se prije svega odnosi na investiranje u sve raspoložive kapacitete političkih subjekata koji konstituišu vlade ili pretenduju ka tome, kako bi se poboljšala njihova efikasnost i demokratska kultura. U centru funkcionisanja državne

organizacione strukture treba da postoji politički sporazum koji će obezbijediti dugovječnost i imunitet svakog sistema. Stabilnost državnih institucija obezbijediće i efikasnu borbu protiv korupcije kao jedne od najvećih društvenih bolesti koja nagriza državotvorno tkivo svake od tranzicijskih zemalja. Fenomen stabilnosti je ključ rješenja i procesa tranzicije i izgradnje države u takvim uslovima.

L i t e r a t u r a

- 1) *Global Corruption Report*, (2004), Transparency International.
- 2) Hodžić, Kadrija (2004), *(Re)privatizacija i globalizacija*, «Forum Bosnae», Sarajevo.
- 3) Hodžić, Kadrija & Vukadinović, Srđan (2005), *Korupcija kao sistem(at)ski projekat vlasti u urušenim tranzicijskim društvima*, «Tranzicija», Tuzla, 17.
- 4) Mappes-Niedik, Norbert, (2003), *Balkanska mafija*, Duriex, Zagreb.
- 5) Stiglitz, Joseph (1999), *Ten Years*.
- 6) Stiglitz, Joseph (2002), *Globalization and Its Discontents*, W. W. Norton and Company, New York.
- 7) Vukadinović, Srđan, & Medojević, Nebojša, & Đeković, Dragutin (2003), *Korupcija i transparentnost na lokalnom nivou u Crnoj Gori*, Agencija za lokalnu demokratiju, Nikšić.
- 8) Zbornik radova: *Korupcija u odsustvu prava. Oglеди iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije i Crne Gore*, (prilozi Zagorke Golubović, Slava Kukića, Norberta Mappesa-Niedieka, i dr.) (2004), Fondacija Heinrich Bell, Sarajevo.